

**THE TRANSFORMATION OF THE ARCHETYPAL IMAGE
OF HARRY POTTER IN THE MUSICAL LEITMOTIFS
OF THE FILM SAGA “HARRY POTTER”**

**ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХЕТИПОВОГО ОБРАЗУ ГАРРІ ПОТТЕРА
В МУЗИЧНИХ ЛЕЙТМОТИВАХ КІНОСАГИ «ГАРРІ ПОТТЕР»**

Bilavets M. O. Білявець М. О.

*2nd year Student at the Department
of Music Theory*

*студентка II курсу
відділу теорії музики*

Shnurova Yu. A. Шнурова Ю. А.

*Senior Lecturer at the Department
of Music Theory
Khmelnytsky Professional Music College
named after Vladislav Zarembo
Khmelnytsky, Ukraine*

*старший викладач
відділу теорії музики
Хмельницький фаховий музичний
коледж імені Владислава Заремби
м. Хмельницький, Україна*

У сучасних наукових дослідженнях у різних гуманітарних галузях не можна не помітити підвищеної уваги до понять «архетип», його сутності та сфери функціонування. Це поняття, яке тісно пов'язані з колективною свідомістю, присутнє у багатьох гуманітарних сферах: культурі, мистецтві, літературі, філософії, релігії, тощо. Архетипи та музика тісно взаємопов'язані. Музика може викликати архетипову енергію, а архетипова енергія, у свою чергу, – суттєво впливати на музику, переносячи слухачів в іншу архетипову реальність.

Поняття «архетип», розроблене швейцарським психологом, психотерапевтом, фундатор школи аналітичної психології К.-Г. Юнгом у 1919 р., міцно увійшло в парадигму сучасного наукового знання.

Давши своє визначення понять «архетип» і «колективне несвідоме», Юнг зробив можливим аналіз несвідомого саме з погляду символічного позначення структурних уявлень людини. До колективного несвідомого дослідник відносив зміст всього людства як якогось загального цілого, колективного за природою. Ці колективні типи він назвав архетипами., які задають загальну структуру особистості і послідовність образів, котрі спливають у свідомості при пробудженні творчої активності, тому духовне життя несе на собі архетипичний відбиток.

Юнг зазначив, що казки, легенди, релігійні тексти різних народів світу будуються на однакових сюжетних лініях, де ми й прослідковуємо

відповідні архетипи, які передбачають інстинктивну поведінку у відповідних життєвих ситуаціях [1].

Головними архетипами колективного несвідомого за К. Юнгом є образи Мудреця, Великої Матірі, Героя, Дитя, Тіні (Тріксткера) та Самості. Усі архетипові образи, на думку Юнга, містять у собі закладену здатність до трансформації.

Яскравим прикладом універсальних образів-архетипів є франшиза «Гаррі Поттер» британської письменниці Джоан Кетлін Роулінг.

Архетип Мудреця, у якому висвітлене прагнення до глибоких роздумів, пошуків істини, аналітичного мислення, мудрих рішень та порад у сазі представляє Альбус Дамблдор.

Школа чарів та магії Гоґвортс – окрема складна структура, яка втілює в собі архетип Великої Матері, з його типовими характеристиками. Цей замок у північно-західній європейській міфології відіграє роль притулку, часто в поєднанні зі сховищем містичного артефакту. Притулок – материнська утроба – це єдине місце, в якому людина невіддільна впливу «зовнішнього» світу. У замку нікому з персонажів не загрожує смертельна небезпека; там відбуваються лише гумористичні чи ініціаційні пригоди героїв.

Образ Гаррі Поттера – дитина-герой. Нещасний сирота, який раптово стає «обраним героєм, від якого всі очікують чудес. Герой майже весь час підпорядковується іншим, не має права на вибір. Однак кожна ключова та драматична ситуація розігрується на його користь, і часто не за рахунок талантів, а завдяки везінню та несподіваній допомозі. Усе це дозволяє говорити про архетип універсального образу, який втілює у собі як риси архетипу Дитя так і архетипу Героя.

Антогоніст, заклятий ворог Героя, сповнений хаосом, з роздробленою та позбавленою цілісності психикою, архетипом Тіні наділений Волан-де-Морт. За сюжетом, Волан-де-Морт розділив свою душу на 7 частин та заховав у різні предмети (крестражі), щоб таким чином досягти безсмертя. Одним з таких крестражів виявився дальній родич Волан-де-Морта – Гаррі Поттер. Архетиповий обріз містить примітивні, егоїстичні, інстинктивні, приховані думки та бажання та відображає «темну сторону» особистості.

У процесі дослідження ми зосередили свою увагу на образ головного героя – Гаррі Поттера. Нашу увагу привернули архетипові поведінкові патерни Поттера, описані авторкою саги. А також музичні лейтмотиви, які супроводжують появу цього героя у британсько-американській серії кінофільмів про пригоди Гаррі Поттера.

Музику до поттеріани створювала ціла плеяда композиторів: американський композитор та диригент Джон Вільямс (1-3 фільми); шотландський композитор Патрік Дойл (4 фільм); британський

композитор Ніколас Гупера (5 фільм); французький композитор Александр Деспла (6–7 фільми).

Протягом усієї серії кінофільмів Гаррі Поттера супроводжує лейтмотив, який ми можемо назвати лейтмотивом «дорослішання» – поступова трансформація архетипу Дитя (наївного простодушного ідеаліста, якій вірить у казки та перемогу добра) до архетипу Героя (сміливого, принципового, темпераментного воїна, який прагне змінити світ на краще, цілеспрямовано шукає місця та зайняття, в яких потрібно виявити силу духу і здобути перемогу). Важливе питання всього сюжету саги – набуття рівноваги у собі самому. Сам Гаррі амбівалентний: після нападу Волан-де-морта в ньому живе частина його сил. Усе це призводить до психологічних проблем, тому дорослішаючи протягом саги, герой не тільки здійснює подвиги, а й проходить етапи самопізнання та ініціації на шляху до досягнення цілісності.

Архетип Дитя у образі Гаррі вперше з'являється у першому фільмі саги «Гаррі Поттер і Філософський Камінь» та супроводжує героя протягом перших трьох фільмів [2].

Лейтмотив «дорослішання» утворений з трьох лейттем та проведений у тональності e-moll.

Перша – широка лейттема Гедвіг у виконанні челести-фортепіано – символ дитинства Гаррі і асоціюється з подивом і грайливістю. Проведення цієї лейттеми ми зустрічаємо у виконанні арфи та у партії хору, що репрезентує світ магії, невагомості, чарівності. Побудована на дисонуючих гармоніях та інтервалах – септим, секунд зі значною кількістю знаків альтерації. Ритмічний малюнок мелодичної лінії пунктирний, синкопований [5].

Друга лейттема звучить по-бешкетному, ніби перевалюючись з ноги на ногу, створюючи образ дитячої безпосередності та цікавості. Проведення цієї теми зустрічається рідко, лише у моментах, де необхідно підкреслити іронічність або повсякденність ситуацій. Важливим засобом музичної виразності цієї теми є стакаттність, що підкреслює грайливість та простоту [3].

Проведення третьої лейттеми у струнній групі інструментів, стрімкі шістнадцяті імітують «політ золотого снічу». Це швидкий моторний мотив, який накладається на тему Гедвіг та виступає у вигляді акомпанементу, в той час як основна мелодія переходить до мідних духових інструментів. Мелодія є тонально нестійкою, насиченою альтерацією.

Якщо протягом перших трьох фільмів головного героя супроводжують відносно прості мелодії та ритми, які свідчать про дитячу природу та безпеку емоційних переживань, то з четвертого фільму кіносаги лейтмотив «дорослішання» набуває значних змін, у

першу чергу тональних. Тема звучить у **cis-moll**, семантика якої є драматичною, засвідчує трансформаційний перехід з архетипу Дитя до архетипу Героя. Лейттема Гедвіг у п'ятому фільмі вже проводять мідні духові інструменти, флейти та струнні.

Драматизмом та внутрішньою динамікою сповнена сцена боротьби в Міністерстві – кульмінаційна подія п'ятого фільму «Гаррі Поттер та орден фенікса книги». Лейтмотив «дорослішання» звучить у тональності **es-moll**. У музикознавчій літературі цю тональність пов'язують з «полюсом темряви», протиставленням до «полюсу світла» – **C-dur**. Бурхлива невпинна оркестрова партія посилює напругу протистояння між армією Волдеморта та армією Дамблдора [4].

Випробовування Героя яскраво змальовано у шостому фільмі «Гаррі Поттер і напівкровний Принц». Це трагічний хор **c-moll**, який можна сприймати як передвісник смерті. Його виконують учні школи чарів і чаклунства незадовго до вбивства Дамблдора. Похмурий та печальний характер досягається завдяки ламентозним інтонаціям. Присутні риси, які наближають цей хор до григоріанського хоралу (наприклад, унісонові наспіви), на підтвердження чого текст написаний двома мовами – англійською та латинською. Гаррі остаточно «дорослішає», позбавляється від інфантильності, освоює неприємні навички, приймає смерть свого наставника Дамблдора та налаштовується на битву.

У сьомій частині саги «Гаррі Поттер і Дари смерті» лейтмотив «дорослішання» звучить надзвичайно тривожно та напружено. На цей раз Герою для перемоги над злом потрібно перемогти самого себе – принести себе в жертву. Виокремлюється низхідна гамоподібна інтонація з основної теми. Тремолоючий фон та швидкий темп створюють схвильований характер. Відбуваються тональна, інтонаційна, метроритмічна та темпова трансформації. Тональність лейтмотиву в сьомій частині – **d-moll**., яку називають «чорною» [4].

Отже, кіносага про Гаррі Поттера містить постійно відтворювані універсальні образи-архетипи. На сторінках роману та у серії кінофільмів ми зустрічаємо архетипи Дитя, Героя, Мудреця, Великої Матері, тощо. Проходячи етапи дорослішання, Гаррі Поттер проходить важкий шлях самоствердження задля досягнення цілісності. За рахунок композиторського мислення та підсвідомої сили кіномузики архетиповий образ Гаррі Поттера, представлений лейтмотивом «дорослішання», сприймається як багатогранний та трансформаційний завдяки застосуванню різних засобів музичної виразності.

Література:

1. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме / Переклала з німецької Катерина Котюк; науковий редактор українського видання Олег

Фешовець. 2-ге опрац. вид. – Львів: Видавництво «Астролябія», 2018. – 608 с.

2. Filius Flitwick. The Evolution of Hedwig’s Theme. [Video]. YouTube. URL:<https://www.youtube.com/watch?v=UXQX7XTw5LI&t=6s> (дата звернення: 02. 04.2023).

3. Oden N.C. There is a body in the sound: timbre and embodiment in the overlap of film, music and dance Doctoral dissertatio / University of Oregon, 2021. 273 p. URL: <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/handle/1794/26704> (дата звернення: 20. 03.2023).

4. White D. The Music of Fantasy Film: On the Creation, Evolution and Inhabitation of Musical Worlds Doctoral dissertatio / University of Manchester, 2018. 274 p. URL: https://pure.manchester.ac.uk/ws/portalfiles/portal/146445378/FULL_TEXT.PDF (дата звернення: 04.04.2023).

5. Webster J.L. The Music of Harry Potter: continuity and change in the first five films Doctoral dissertatio / University of Oregon, 2009. 820 p. URL: <http://hdl.handle.net/1794/10597> (дата звернення: 15. 04.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-99>

THE PRINCIPLES OF ACTIVATION OF THE PERFORMING POTENTIAL OF A POP SINGER

ПРИНЦИПИ АКТИВІЗАЦІЇ ВИКОНАВСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕСТРАДНОГО СПІВАКА

Boichuk A. S.   Бойчук А. С.

<i>Junior Research Associate of the Scientific Research Sector Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Drohobych, Lviv region, Ukraine</i>	<i>молодша наукова співробітниця науково-дослідного сектору Дрогобицький державний педагогічний університет Дрогобич, Львівська область, Україна</i>
<i>Postgraduate Student at the Department of Musicology and Cultural Studies Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko Sumy, Ukraine</i>	<i>аспірантка кафедри музикознавства та культурології Сумський державний педагогічний університе імені А. С. Макаренка м. Суми, Україна</i>

Активізація виконавського потенціалу музиканта – система, щодо втілення набутих знань, умінь та навичок у практичну діяльність через